

A VITÉZI REND

ABSTRACT: (*Die Organisation "Vitézi Rend"*) Die Studie behandelt die wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Voraussetzungen für die Gründung des Vitézi Bundes (Degenstand) und die Gesetze und Anordnungen, die die Rolle der Organisation bestimmten. Bei seiner Analyse benutzte der Verfasser die entsprechende Fachliteratur sowie einige ausgewählte Tageszeitungen. Die Studie beschäftigt sich auch mit den Merkmalen und der Satzung der Vitézi-Rend. Dieser Arbeit kommt umso grössere Bedeutung zu, als über dieses Thema bisher keine umfassende Monographie erschienen ist.

Ismeretes Magyarország katasztrofális helyzete az első világháború befejezése után. A trianoni dekrétum megpecsételte az ország sorsát. Az elszakított területekről az anyaországba menekülők tömegei, a forradalmak tapasztalatai, a parasztság mindig kielégítetlen földéhsége, a háborúból hazatérő leszerelt katonák haditetteinek elismerése mind-mind a megoldások keresését sürgették. A revíziós külpolitikához, a belpolitikai stabilitás megteremtéséhez olyan rendszerhű társadalmi réteg szükségeltetett, amely a tehetős polgári életformát reprezentálta.

Ezen paraszti-polgári réteg megteremtésének szándéka hívta életre a Vitézi Rendet (VR). A VR alapját a 6650/1920. sz. miniszterelnöki rendelet teremtette meg. Ez intézkedett a vitézi telek adományozásáról és a Vitézi Szék (VSZ), mint felügyeletet gyakorló szerv létrehozásáról. 6650/1920. sz. M.E. rendelet a vitézi telekről:

1. § A magyar állam védelmében kitűnt fedhetetlen honfiak részére a haza el nem múló hálája jeléül ingatlanok adományozhatók akképpen, hogy az adományozott ingatlanhoz meghatározott közszolgálatok teljesítésének kötelezettsége fűződik és ez ingatlan a jelen rendeletben meghatározott szükséges jogi minőséget nyert. Az ilyen ingatlan neve: vitézitelek. A vitéziteleknek ezt a minőségét az adománylevél alapján a telekkönyvbe is be kell jegyezni. Vitézitelket adományozhat az államfő azokból az ingat-

lanokból amelyeket magánszemélyek, köz vagy magántestületek e végből felajánlanak vagy amelyek erre a célra egyébként rendelkezésre állnak. A tulajdonos a saját kizárólagos tulajdonából alapíthat akár maga, akár leszármazottja részére vitézitelket. Az eljárás megindításához a VSz előzetes engedélye szükséges. Az ilyen vitézitelek -- alapítás akkor érvényes ha azt az államfő megerősíti.

A vitézitelek tehát egyrészt adományozás, másrészt alapítás útján keletkezett.

10. § A vitézitelkek, valamint azok tulajdonosai feletti és a felügyelet gyakorlására, a köteles közszolgálatok irányítására és számonkérésére, a fegyelem, a hazafias érzés s az együvé tartozás ápolására megfelelő szervezetet kell létesíteni. A szervezet élén áll a VSz elnöke. Az elnök megválasztásáig az elnöki tennivalókat az államfő megbízottja látja el. A vitéziszék tagjai:
- miniszterelnök, belügyminiszter, földművelésügyi miniszter, honvédelmi miniszter, igazságügyi miniszter, egy-egy képviselője.
  - Magyar Földintézetek Országos Szövetségének ügyvezető igazgatója.
  - Az államfő által kinevezett nyolc tag.¹

A magyar királyi igazságügyminiszter 1920. évi 46000. sz. rendeletében határozta meg a 6650/1920. M.E. sz. rendelet végrehajtásához szükséges részletes szabályokat. Ezek szerint az ingatlanok felajánlását a VSz-nél vagy bármely közhatóságnál kellett bejelenteni, ahonnan a legrövidebb időn belül továbbítani kellett a VSz-hez. (Budapest, I., Vár, Kormányzóság.) Az adományozás céljára felajánlott ingatlant a felajánlás feljegyzésének telekkönyvi foganatosítása végett a községenként nyitandó új telekkönyvi betétbe tehermentesen át kellett jegyezni.²

Az 1920. évi 36. tc. is közérdekű földbirtokpolitikai célnak nyilvánította az Arany vagy Ezüst Vitézségi Éremmel kitüntetett földművelők, földműves hadirokkantak, a munkaképes földműves hadiözvegyek és felnőtt földműves hadiárva földhözjuttatását, amely családonként 600 négyszögöl házhely és legföljebb három katasztrális hold törpebirtok lehetett. E törvény biztosította, hogy az állam az ingatlant közérdekből megváltás útján is megszerezhesse, amennyiben szabadkézből, árverésen, elővásárlás jogán nem tudta biztosítani.³

A vitézi telek hitbizományi jellegű volt azzal a különbséggel, hogy a birtokot nem az elsőszülött, hanem az örökölte, aki egyéniségével biztosítékot nyújtott arra, hogy a vitézitelekhez fűződő közszolgálatot teljesíteni tudja. Amennyiben az örökhagyónak a vitézitelek átvételére alkalmas fiúivadéka nem volt, vagy a vitézitelket nem igényelte, az örökhagyó a vitézitelekre végrendelettel örökössül kijelölhette női leszármazottjának a vitézitelek átvételére alkalmas férjét vagy leendő férjét is. Ha a házasság felbomlott, akkor a vitézitelek a leány házasságából származó fiúra szállt át. A végrendeletet a kormányzó erősítette

meg. A végrendelettel biztosítani akarták, hogy a vitézitelek a megadományozott nevével és a leszármazottal állandó összefüggésben maradjon. Az eskü letétele után köteles volt:

1. teljes tudásával résztvenni -- az illetékes hatóságok irányításával -- a munkás és parasztmozgalmak felszámolásában,
2. lázadás, sztrájk stb. alkalmával az államrendészet mellett karhatalmi szolgálatot ellátni,
3. az előljáróik által szervezett megbeszéléseken, oktatáson, szemlén vagy gyakorlaton résztvenni,
4. gondoskodni a vitézitelek korszerű, jó megműveléséről.¹⁴

A hatalom a vitézitelek adományozásával az utódokat apáik erényeinek ápolására kötelezte. Tulajdonosa a VSz oltalma alatt állt, bármikor anyagi vagy erkölcsi támogatásra szorult a VSz támogatásán túl a többi vitéz segítségére is számíthatott.

A jó gazdálkodás elősegítése érdekében a VSz pénz és gazdasági felszerelés gyűjtési akciót szervezett. 1922. októberében létrehozták a Vitézek Mezőgazdasági Szövetkezetét.

A magyar királyi honvédelmi miniszter méltányolva a VR tagjainak háborús érdemeit, 1925-ben elrendelte a telkes vitézek lóval való ellátását, amelynek értelmében 20 kh holdig 2 db, minden további 40 kh után további 2-2 db lovat kaphattak kedvezményesen. E rendelet 1930-ban azzal egészült ki, hogy a honvédségi szolgálatra alkalmatlan lovakat a vegyes dandár területén lévő vármegyei VSz-nek becsült áron történő megvásárlására ajánlották fel. Méltányolást érdemlő esetekben az OVSZ hozzájárult a vitéziteleknek öt-hat évre történő bérbeadásához. Ezzel is elő kívánta segíteni a vitézi családok gazdasági helyzetének megalapozását. Előírta, hogy a teljes bérhozamot hasznos beruházási célokra kell fordítani mindaddig, amíg a telek a megfelelő gazdálkodáshoz szükséges felszereléssel nem rendelkezik. E rendelet értelmében a vitéziteleket csak úgy lehetett bérbe adni, hogy a bérösszeg legalább az évi járadékot fedezze. A három évnél nem hosszabb időre szóló bérszerződést az illetékes Törzsszék, az ezen túlit az OVSz hagyta jóvá.

A telektulajdonosok körét folyamatosan bővítették. Horthy felhívással fordult az ország földbirtokosaihoz, hogy birtokaikból vitézitelek céljára ajánljanak fel földterületet. A felhívás eredményeként 1925. december 31-ig 10.953 katasztrális hold felajánlás történt.

Az egri káptalan például 500 katasztrális holdat ajánlott fel. Ebből Hevesaranyos, Egerszalók, Mezőtárkány, Poroszló, Tarnaszentmiklós, Nagyiván tizenöt-tizenöt kh-t kapott. Az egri érsek 100 kh földdel támogatta a kitűzött célt. Fűzesabonyi, pusztaszikszói, maklári, kerecsendi, kápolnai birtokából húsz-húsz kh-at adományozott. Eger város pedig -- földbirtoka nem lévén -- pénz-

adományt ajánlott fel.⁵ A földfelajánlás országos méreteket öltött, országossá válását mutatja, hogy Karcag városa 100 kh-t, Sopron 161 kh-t, Miskolc 15 kh-t juttatott.

Amennyiben a kormányzó a vitézitelek céljára felajánlott földet elfogadta, a Budapesti Közlönyben tették közzé. Az adományozás jelentőségét növelte, hogy a napi sajtón túl a Budapesti Közlönyben is közölték, hogy a kormányzó kiknek juttatott vitézitelkeket.⁶

Az Országos Földbirtokrendező Bíróság 1925. december 3-ig 28.242 kh földet juttatott vitézitelek céljára. Eddig az időpontig az összes telkes vitézek száma 1.329 fő volt, ebből 84,2 % gazdálkodó, 15,8 % más foglalkozású.⁷

A vitézitelkeket elsősorban parasztszármazású, legénységi állományú hősöknek adományozták. Ez a megbízható kisbirtokos réteg lett a rendszer egyik, nem elhanyagolható bázisa. Ide tartozott az ellenforradalmi érdemeikért vitézitelekkel jutalmazottak széles köre is. A kormányzat a vitézek földhözjuttatását a földreform kiegészítéseként kezelte. Ennek a több irányba meginduló földreformnak az lesz az eredménye -- mondották --, hogy a nagybirtok elaprózódási folyamata lassan megindul.⁸ Így került be az 1920. XXXVI. törvénybe a vitézitelek létesítése 77. paragrafusként.

Az adományozás vonatottsága a nemzetgyűlés ülésein sokszor képezte vita és interpelláció tárgyát. Példaként említem, hogy Hornyánszky Zoltán Friedrich párti képviselő a nemzetgyűlés 1921. december 21-i ülésén felekezeti oldalról vetette fel a vitézitelek odaítélésének problémáját. Tudomása szerint ötszáz juttatott telekből négyszázat protestáns, százat katolikus személy kapott. Gr. Bethlen István válasza rövid volt: százötvennégy vitéz kapott telket, ebből 69 fő katolikus.⁹ Az 1922. január 12-i ülésen szóba került, hogy a jelentkezésnél vallási állapotra utalás is megtalálható, ami nem szolgálja a felekezeti békét. Elhangzott, hogy azok kapták meg a vitézitelkeket akiknek jó protektoruk volt. Kifogásolták, hogy a végrehajtás lassúsága, hibái rontják a falu hangulatát.¹⁰ Gömbös Gyula 1928-ban a törvény kiterjesztését javasolta minden frontharcosra, azokra is akik nem rendelkeztek kitüntetéssel, hiszen ők is hősök. Az országban 8500 vitéz van -- mondja --, eddig csak 2647 fő kapott telket, részben ingyenesen felajánlott földekből 11.400 kh-t, az Országos Földbirtokrendező Bíróság által megítélt járadékföldekből, hosszú lejáratú bérföldekből 58.242 kh-t. Így közel 6000 vitéz marad telek nélkül. A VR viszont úgy lett szervezve, hogy a tagság földdel jár. A kielégítetlen igények csak az elégedetlenséget fogják növelni.¹¹

Országos véleményt fejeznek ki Török Sándor egi földműves szavai: "Mi lesz a sorsuk az igaz magyaroknak akik szintén ott harcoltak, akik csak II. osztályú Ezüst vagy Bronz Vitézségi Érmét kaptak; Melyik nemzetnél vetik hátra ennyire a halálmegvetéssel szerzett kisebb kitüntetések tekintélyét?"¹²

Vitéz Sike János tarnabodi születésű lakos, Krisztián Imre egységes párti nemzetgyűlési képviselőhöz fordult panaszával 1927. december 3-án. 1924. június 15-én avatták vitézzé, de telket a levél megírásának időpontjáig nem kapott.¹³ Fábián Béla nemzetgyűlési képviselő azt kifogásolta, hogy a bronzérmeseket, a Károly Csapatkereszttel kitüntetetteket felvették a VR-be, pedig nem a fronton, a csatákban, hanem polgártársaikkal szemben vitézkedtek -- a Lipót Renddel kitüntetetteket, akik a harctéren voltak, nem.¹⁴

A legtöbb vita a nemzetgyűlésben a törvény kiterjesztésének mértéke és az érempótlék folyósítása körül alakult ki. A Vitézségi Érem tulajdonosai ugyanis érempótdíjban részesültek minden hó 1-én. A képviselők, Szinnyi Merse Jenő, Szilágyi Lajos, Gömbös Gyula hangsúlyozták, hogy a pótdíj nem segély, hanem a haditettekre való emlékezés. Rendezése az állam számára presztízs kérdés kell, hogy legyen.¹⁵ A korábban említett Vitéz Sike János Krisztián Imre képviselőhöz írt levelében az érempótlék elmaradását is panaszolta. A vitézi címnek a jelentőségét hangsúlyozta a kormányzat az avatás rendkívüli ünnepélyességével is. Az első vitézzéavatás 1921. május 21-én volt a Zeneakadémia nagytermében. Akkor mutatták be megzenésítve a Védőligák Szövetségének pályanyertes Hiszek egy Istenben c. imáját is. Augusztus 21-én újabb 200 vitézt avatott fel Horthy Miklós. A kormányzó egy szablyával vállon érintette az előtte térdelő vitézeket, közben kiosztották a VR jelvényeit. Ezt követően hűségesküt tettek a VSz főkapitányának, Horthy Miklósnak.¹⁶ 1925. december 31-ig a vitézzé avatottak száma 6084 fő, ebből 1291 tiszti, 4793 legénységi állományú volt.¹⁷ A számok arról tanúskodnak, hogy a jelentkezések elbírálása a későbbiekben jelentősen felgyorsult.¹⁸

A VR legfőbb szerve a VSz egyre meghatározóbb szerepet töltött be a politikában és a közéletben.

A VSz szervei -- amelyek egyben az alá-fölé rendeltséget is mutatják -- a következők voltak:

1. A vitézek főkapitánya egyben az OVSz elnöke Vitéz Nagybányai Horthy Miklós, helyettese Vitéz Tiszabői Hellebronth Gusztáv nyugalmazott tüzértábornok.
2. Az Országos Vitézi Szék (OVSz)
  - a./ vezetője az ügyvezető vitézi törzskapitány Vitéz Igmándy Hegyessy Géza magyar királyi testőrezredes
  - b./ Vitézi Rend Főszéktartósága vezetője Vitéz Galánthay István magyar királyi ezredes
3. Vitézi Törzsszékek
4. Vármegyei Vitézi Szék
5. Vitézek Járási Hadnagyai
6. Vitézek Őrmesterei

A vitézek főkapitányát és helyettesét az OVSz tagjai választották maguk közül, megbízás egy életre szól. Az OVSz volt a legfőbb irányító, ellenőrző és döntésre jogosult előljáró szerv. Elnöke Horthy Miklós.

Tagjai:

1. a miniszterelnök, a belügyminiszter, a földművelésügyi miniszter, a honvédelmi és igazságügyi miniszter egy-egy képviselője (miniszteri tanácsosok), az Országos Földbirtokrendező Bíróság másodelnöke által képviseltette magát.
2. az államfő által kinevezett, a vitézi törzsszékek élén álló nyolc vitézi törzskapitány,
3. a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetségének ügyvezető igazgatója.

Ha valamelyik törzskapitány tisztsége elhalálozás vagy lemondás folytán megüresedett, a középbirtok elnyerésére jogosult vitézek közül az OVSz által szöbbséggel javasolt három személy közül a vitézek főkapitánya nevezett ki új törzskapitányt. A miniszterek képviselőjét az államfő erősítette meg és tisztségük csak akkor szűnt meg, ha a közzszolgálatból kiléptek vagy lemondásukat az államfő elfogadta. Az OVSz jogkörét az időszakonként összehívott teljes ülésen gyakorolta. Ezen szavazati jog nélkül vehetett részt az államfő kabinetirodájának és a pénzügyminiszternek a képviselője. A tanácskozás jegyzőkönyvének vezetését a mindenkori főszéktartó látta el. Az ügyvezető vitézi törzskapitányt -- a VSz főkapitánya nevezte ki azon személyek közül akik a törzskapitányok bizalmát bírták. Feladatai közé tartozott az OVSz és a törzskapitányi értekezlet határozatainak végrehajtása és a vitézi szervek működésének ellenőrzése. Az OVSz határozatainak végrehajtó szerve a Vitézi Rend Főszéktartósága (VRF) volt a különböző feladatot ellátó osztályaival. A VR főszéktartója -- kezében összpontosult a Főszéktartóság irányítása, ügymenetének vezetése. Ő volt az OVSz illetve az ügyvezető vitézi törzskapitány határozatainak, utasításainak végrehajtója, és a közigazgatási ügyek legfőbb irányítója. Az OVSz nevezte ki.

A Főszéktartóságon kilenc osztály működött

- I. osztály: az elvi, szervezeti, személyi, közigazgatási ügyekkel foglalkozott.
- II. osztály: hatáskörébe a vitézitelekkel kapcsolatos ügyek tartoztak.
- III. osztály: a tisztii állományú vitézek személyi ügyeit intézte,
- IV. osztály: a legénységi állományú vitézek személyi ügyeit.
- V. osztály: feladata a nemzetvédelem, propaganda, könyvtár, múzeum, sajtó-, kulturális ügyek.
- VI. osztályhoz tartoztak a gazdasági, közigazgatási és költségvetési ügyek.
- VII. osztály: vitézek személyi-- és teleknyilvántartása

VIII. osztály: a VR vagyonának, pénzügyeinek kezelése.

IX. osztály: a VR és vitézek mezőgazdasági ügyeit intézte, valamint ide tartozott a vitézek gazdaképző iskolája és a segédhivatal.

Az országban nyolc VTSz szerveződött élükön a vitézi törzskapitányokkal és a mellérendelt vitézi törzsszéktartókkal. Egy-egy VTSz-hez három-négy vármegyei VSz, illetve törvényhatósági jogú szabad királyi város tartozott.

Minden vármegye területén működött egy Vármegyei Vitézi Szék (VVSz), élén a vármegyei vitézi székkapitánnyal, akit az illetékes törzskapitány javaslatára az OVSz nevezett ki. hatásköre kiterjedt a megye területén levő törvényhatósági joggal felruházott városokra is. Munkájában a vármegyei vitézi széktartó és a nemzetvédelmi tiszt segítette. A VVSz tagjai voltak; főispán, alispán, törvényhatósági jogú és szabad királyi városok polgármesterei, a vármegyei gazdasági egyesület elnöke, vármegyei csendőrparancsnok, a vármegyei népgondozó kirendeltség vezetője, a vármegye területén élő tiszt telkes vitézek, vitézi járási hadnagyok, a vitézek megyei ügyészei, valamint a vármegyei mezőgazdasági bizottság elnöke.

A VSz rendeleteit és saját utasításait a járási vitézi hadnagyok és vitézi őrmesterek útján hajtotta végre. A vitézek járási hadnagya minden járásban és a nagyobb városokban lakó vitézi családokat tartotta össze. Parancsnoka, családfője volt a járás területén élő minden legénységi állományú vitéznek. A vitézek őrmestere a kisebb körzetekben (szomszédos falvak, körjegyzőségek) élő vitézi csapatokat irányították. A feladat ellátására a vármegyei székkapitány előterjesztése alapján a területileg illetékes törzskapitánytól kapott megbízást.¹⁹

A VR-be felvételt nyerhetett minden magyar állampolgár aki a világháborúban vitézségével, hősiességével kitűnt, aki példaképpül szolgálhat a jelen- és utókornak. Azok is akik a forradalmak alatt nemzeti érzéseiket csorbítatlanul megőrizték. A VR-be való felvétel -- vitézzé avatás követelménye a tábornokoknál, törzstiszteknél a Lipót Rend Lovagkeresztje, főtiszteknél az Osztrák Császári Vaskorona Rend III. osztálya, mindkét csoportnál a Tiszti Arany vagy Tiszti Ezüst Vitézségi Érem, illetve a legénységi állományban szerzett kitüntetés. Legénységi állományúaknál az Arany Vitézségi Érem, Ezüst (Nagyezüst) Vitézségi Érem I. osztálya, de elbírálták a II. osztályú Ezüst Vitézségi Éremmel kitüntetettek kérvényét is. Kivételes esetben figyelembe vették ha valaki az elszakított területeken fejtett ki kimagasló hazafias tevékenységet, vagy ellenforradalmi tevékenységével (fegyveres harc) szerzett hazafias érdemeket. Tagjai lehettek a Vr-nek a hősi halottak árvái, ha elhalt apjuk a feltételeknek megfelelt. A felvételi kérelemhez csatolni kellett a katonai anyakönyvi lap és leszerelési igazolvány hiteles másolatát, ha a Nemzeti Hadseregben is szolgált, az elbocsájtási igazolvány hiteles másolatát, ha fogságban volt, a leszerelő táborparancsnokság által kiállított igazolvány hiteles másolatát. Mellé-

kelni kellett a folyamodó, szülei, felesége, gyermekei rovatolt keresztleveleit, házassági anyakönyvi kivonatot, előnevét, nemességét, nemesi fokozatait bizonyító BM-i igazolást. Nem magyar hangzású nevű folyamodónak két tanú által aláírt nyilatkozatot kellett adni, amelyben nevének magyarhangzású névre való megváltoztatását kéri. Ha a folyamodó a benyújtás és elintézés közti időben nősül, a menyasszony születési helyhatósági bizonyítványát, szüleinek anyakönyvi kivonátát is csatolni kellett. Ha a folyamodó elvált, úgy a bírói végzést és a házassági anyakönyvet is. Azok akik nem végeztek iskolát, kötelesek voltak igazolni, hogy tudnak írni, olvasni. Tartalmaznia kellett a felvételi kérelemnek a fegyvertény részletes leírását, megerősítve a harctéri parancsnok vagy szemtanúk által, a tanácsköztársaság alatti magatartásról hivatalos igazolást, tényleges tisztek, altisztek, toborzott katonák büntetési jegyzőkönyvi kivonátát, orvosi bizonyítványt, amelyből megállapítható munkaképességének fokozata, valamint háborús kitüntetéseinek hiteles másolatát. Ezen túl köteleznie kellett magát arra, hogy a vitézi telket az országban bárhol elfogadja, maga műveli illetve kezeli, a kirendelt orvosi vizsgálatnak magát is családját alárendeli, a VR. szabályzatát és utasításait magára nézve kötelezően elismeri. A VR-be való felvételt a kormányzótól kellett kérni, benyújtani a községi, városi előljáráshoz kellett. Ők véleményezve továbbították a főispánhoz, aki véleményével kiegészítve továbbította a vármegyei VSz székkapitányának aki felterjesztette az OVSz-hez elbírálás végett. Az OVSz határozata ellen fellebbezésnek nem volt helye. Az OVSz a támogatott felvételi kérelmeket a miniszterelnökön keresztül terjesztette fel a kormányzóhoz.²⁰

A VR fegyelmi szabályzata a 6650/1920 ME rendelet 10. paragrafusa alapján került kiadásra. Hangsúlyozta a rendi fegyelmet, hogy tekintélyét társadalmi súlyának megfelelően építhesse, hivatását betölthesse.²¹

A rendi fegyelem megkövetelte minden tagjától katonai rendfokozatára, polgári és társadalmi állására való tekintet nélkül a vitézi esküvel fogadott kötelesek hűséges teljesítését, a tántoríthatatlan hazafiasságot erkölcsös életvitelt, vitézhez illő magatartást minden körülmények között, és az előljáró vitézi szervekkel szembeni föltétlen engedelmességet. A fegyelem maradéktalan fenntartását a vitézi előljárók legfontosabb kötelességeként írták elő. Az előljárók feladataként határozták meg, hogy a beosztott vitézeket kötelességeikre oktassák, erkölcsileg neveljék és irányítsák, életmódjukat, kötelességeik teljesítését ellenőrizzék, indokolt esetben a rendi fegyelem megsértőit fegyelmi úton felelősségre vonják. A fegyelmi büntetés dorgálás, vitézi jogok alól való felfüggesztés, a rendből való törlés volt. Tiszteket és hasonló állásúakat a vitézi jogok gyakorlása alól felfüggeszteni vagy törölni csak előzetes bűnvádi vagy tiszti becsületügyi eljárás alapján lehetett.

A törzskapitány az állományába tartozó összes főtiszti és legénységi vitézzel szemben dorgálásra volt jogosult, míg a vármegyei székkapitányság ugyanezt a büntetést csak a legénységi állományú vitézekkel szemben gyakorolhatta.

Az OVSz az összes vitézekkel szemben a fegyelmi büntetések bármelyikét alkalmazhatta. A dorgálás fegyelmi büntetése hat hónaptól három évig történő időre szólt. A felfüggesztés ideje szintén hat hónaptól három évig terjedt, ezalatt a vitézi címet nem használhatta, vitézi jelvényét nem viselhette, vitézi gyűléseken nem vehetett részt, vitézi telket csak a felfüggesztés lejáta után kaphatott. Az OVSz a fegyelmi eljárás mellőzésével is felfüggeszthette a vitézi jogok gyakorlása alól mindazon vitézeket akik ellen bűnvádi eljárás volt folyamatban vagy vizsgálati fogságba helyezték. A felfüggesztett vitéz telkével kapcsolatban az OVSz külön intézkedett.

A VR-ből való törlésre akkor került sor, ha az illetőt hazaárulásért, aljas indokból vagy haszonszerzésből elkövetett bűncselekményért jogosan elítélték, aki tiszti rendfokozatát elvesztette, vagy arról becsületeljárás elkerülése miatt lemondott. A Törzsszékeknél és a Vármegyei Vitézi Székeknél egy-egy fegyelmi bizottság működött, előbbi a főtiszti, utóbbi a legénységi fegyelmi ügyekkel foglalkozott. Tagja volt az elnök, akit a törzskapitány illetve székkapitány esetenként jelölt ki. A széktartó a fegyelmi ügy előadója, egyúttal jegyzőkönyvvezetője volt. A négy tiszti, illetve legénységi vitézt három évre titkosan választották a vármegyei illetve a törzsszék állományába tartozó vitézek közül. A törzstisztek és tábormokok fegyelmi ügyeit az OVSz mellett külön tábormoki fegyelmi bizottság intézte. Minden vitéznek kötelessége volt, hogy a vitézi magatartással és rendi fegyellemmel összeegyeztethetetlen eseteket a legközelebbi vármegyei vitézi székkapitánynak jelentse. A fegyelmi bizottságnak nem lehetett tagja aki ellen fegyelmi eljárás volt folyamatban, aki a vádlottal rokonságban volt, aki az ügyben nem lehetett elfogulatlan. A fegyelmi bizottságok a felfüggesztési vagy törlési javaslatukat szolgálati úton az OVSz-hez voltak kötelesek felterjeszteni, ahol nyílt szavazással és szótöbbséggel döntöttek a fegyelmi ügyben, amely ellen nem volt helye fellebbezésnek. Határozatáról értesítette az illetékes közigazgatási hatóságot, bűnvádi eljárás esetén az illetékes bíróságot, és megjelentette a Budapesti valamint a Vitézi Közlönyben is. Ha a fenyített vitéz úgy érezte, hogy vele igazságtalanság történt írásban kérhette az OVSz-től fegyelmi ügyének újra felvételét a határozat keltétől számított három éven belül -- ez esetben csatolnia kellett bizonyítékait is.²²

Láthatjuk, a VR tagjainak életét igen kemény és szerteágazó szabályok határozták meg. Ennek ellenpólusaként ők és családtagjaik jelentős kedvezményekben, előnyökben részesültek. Budapest polgármestere 1928. április 26-án kelt 80.336/1928. sz. rendeletével intézkedett, hogy a fővárosnál állásüresedés

esetén egyenlő rátermettség mellett a VR tagjait részesítsék előnyben.²³ Az 1931. évi III. tc. 20. paragrafus a tagoknak már az egész ország területén elsőbbséget biztosított, egyenlő feltételek mellett, a polgári állásokban való elhelyezkedéseknél.

A Budapesti Közlönyben megjelenő Közszállítási Szabályzat 29. paragrafusának 5. pontja 6 %-os kedvezményt biztosított a szakmába vágó kisipari szállítások körére.²⁴

A magyar királyi népjóléti és munkaügyi miniszter az 1930. március 19-én kelt 1938/X. 1930. rendeletével megengedte, hogy a vitézek, feleségeik és gyermekeik a honvéd- és közrendészeti kórházba felvétessenek napi 3 pengő/fő költségtérítéssel.²⁵

Ugyancsak a népjóléti miniszter engedélyezte a vitézek és családtagjaik számára a honvéd- és közrendészeti fogászati ambulancián történő kezelést.²⁶

Az országos rendezvényekre, a "vitézi napok"-ra a magyar királyi kereskedelemügyi miniszter biztosította a vitézek részére a MÁV által kiállított igazolvány ellenében az ingyenes utazást.²⁷

Politikai jelentőséggel bírt, a tagság elismerését, megbecsülését mutatja, hogy a választói névjegyzékbe történő összeíráskor a legtöbb adót fizetőknél kétszeresen kellett figyelembe venni annak adóját, aki a VR-nek egyéni érdeme alapján tagja.

Dolgozatom az 1930--31-es évekig csak igen nagyvonalakban kísérhette figyelemmel a VR történetét, pedig az 1930-as évek utáni időszak eseményei felerősítették a VR szerepét, az eseményekben való aktív részvételét. A szűkre szabott keretek miatt ennek bemutatása már csak egy újabb dolgozat témája lehet.

JEGYZETEK

1. Magyarországi Rendeleték Tára (a továbbiakban MRT). 1920. aug. 10. 393. I. Kihirdetve a Budapesti Közlöny (a továbbiakban BK) 198. sz.-ban 1920. augusztus 29-én.
2. MRT, 1920. 887. I.
3. Magyar Törvénytár (a továbbiakban MT) 1920. 230. I.
4. A Vitézi Rend Kiskátéja, Bp., 1921.
5. Egri Népújság (a továbbiakban ENU), 1920. dec. 14.
6. BK, 1925. február 15.
7. Statisztikai Évkönyv (a továbbiakban SÉK) 1923--25., Bp., 1928.
8. Nemzetgyűlési Napló (a továbbiakban NN 1922--27. XIV. 336. I.
9. NN., 1920. XIV. 373. I.
10. NN., 1920. XIV. 485. I.
11. NN., 1927--32. XI. 25. I.
12. ENU., 1922. április 26.
13. Krisztián Imre Heves megyei egységes párti képviselő hagyatéka
14. NN., 1922--27. XIII. 147. I.
15. Országgyűlési Napló (a továbbiakban OGYN), 1927--32. XII. 68. I.
16. Szózat, 1921., augusztus 23.
17. SÉK., 1923--25. Bp., 1928.
18. SÉK., 1921-ben 60 tisztet, 134 legényt, 1924-ben 329 tisztet, 1929 legényt avattak vitézzé.
19. Vitézi Rend Szervezeti Szabályzata (a továbbiakban VRSZ. érv. Szab.) 8. I.
20. VR Szerv. Szab., 12. I.
21. VR Szerv. Szab. I. I.
22. VR. Szerv. Szab. 24. I.
23. Vitézi Közlöny (VK) 1928. 4. sz.
24. Budapesti Közlöny, 1929. július 24.
25. VK., 1930. 3. sz.
26. VK., 1931. 1. sz.
27. VK., 1931. 2. sz.